
Espasers catalans

Autor:

Data de publicació: 17-09-2017

Un espaser és un menestral que tenia com a ofici fer i vendre espases.

A Barcelona, a mitjan segle XV, hi havia vint-i-cinc espasers.[1]

Ferrer escalfant una barra de ferro en una fornal (festa medieval a Provins)

Ferrer forjant una peça de ferro, amb la punta roent, damunt d'una enclusa amb un martell.

Fulla d'espasa japonesa, pedra d'esmolador i recipient amb aigua (Cherry Blossom Festival, Seattle Center, Seattle, Washington, 2008).

Contingut

1 Descripció de l'ofici

1.1 Accions particulars

1.1.1 Fabricar les fulles d'espasa

1.1.2 Muntar l'espasa

2 Sistemes de fabricació simplificats i resumits

3 Dades cronològiques

3.1 Èpoques primitives

3.2 Època medieval i posteriors

4 Vegeu també

5 Referències

6 Vegeu també

Descripció de l'ofici

Un espaser és un ferrer especialitzat. Un ferrer de tall que forja espases. Principalment fulles d'espasa.

El seu obrador és el típic d'un ferrer, com ja el podia descriure Ramon Llull : una fornal per a escalfar el ferro fins a deixar-lo roent (amb el foc atiat per una manxa), una enclusa i diversos malls, martells, estenalles i cisells.[2][3]

També ha de disposar d'un recipient gran, amb aigua per a poder trempar la fulla forjada. I una caixa gran amb sorra per a mantenir el ferro calent o deixar refredar lentament les peces recuïtes.

Moles, pedres d'esmolat i abrasius de polir també formaven part de l'ofici.

Accions particulars

Fabricar les fulles d'espasa

L'espaser comprava la matèria primera a un proveïdor adequat. A Barcelona solia ser en forma de barres de ferro o acer provinents de les fargues. En altres indrets la matèria primera venia de la mina de Mondragón, que proporcionava un aliatge que es podia forjar directament.[4] També hi ha documents que parlen d'espases forjades a partir de ferradures velles.[5][6][7]

Començant pel material original calia escalfar-lo i forjar una barra de dimensions adequades.

Tot el procés de forja, era llarg i delicat. Generalment l'espaser doblegava la peça, l'estirava i la tornava a doblegar unes quantes vegades. Tornant-la a escalfar quan calia però procurant que no es "cremés" (les caldes excessives podien descarburar l'acer, cremant-ne el carboni i deixant la peça inútil).

Un cop aconseguida la forma desitjada, l'espaser la sotmetia a la calda més crítica, prèvia al seu trempat, i la refredava bruscament en aigua un temps determinat. El temps es podia comptar recitant una fórmula o una oració.

Generalment l'espiga del mantí no es trempava.

La fulla ja trempada tenia duresa però era molt fràgil. La solució consistia en sotmetre-la a una operació de recuita o revingut, escalfant-la a baixa temperatura i deixant-la refredar lentament.

Quan la fulla en brut es considerava correcta calia rebaixar-la amb una o diverses moles fins a deixar-la en les dimensions finals.

Les operacions d'acabat passaven per un polit més o menys fi (fulles polides o fabrïdes) i un esmolat adequat. Hi havia acabats amb fulles envernissades o pavonades.

Cada espaser marcava una fulla acabada amb les seves marques. De totes les marques la del punxó era imprescindible, però n'hi podia haver d'altres: nom, any, ...

Totes les fulles acabades a Barcelona eren examinades i aprovades pels oficials del gremi.

Muntar l'espasa

Pommel= pom ; Grip=agafador ; Rain-guard=pestanya del bocal ; Fuller=canal ; Edge=fil ; Central ridge=cresta central; Cross-guard=creuera; Point= punta; Hilt=mantí; Blade=fulla; Scabbard=beina; Locket= bocal ; Chape= guaspa; strong= fort="forte" italià; Weak=feble= "debole" italià

Un cop acabada i verificada la fulla calia muntar la creuera i el mantí. El mantí solia estar format per dues galtes o dolces, disposades a banda i banda de l'espiga de la fulla i folrades de pell. L'agafador descrit s'acabava amb un fil de llautó que s'embolicava al voltant de les peces anteriors.

Els mantins de les espases de luxe podia fabricar-se de manera molt diferent.

Entre els espasers de Barcelona hi havia dues especialitats diferents: els mestres de fer fulles només forjaven les fulles, mentre que el muntatge final el feien els mestres muntadors. Estava prohibit que els que feien fulles muntessin espases senceres. Fins i tot no podien tenir cap espasa acabada dins de la beina a l'obrador.

Els espasers que feien beines formaven una altra especialitat a part.

Sistemes de fabricació simplificats i resumits

Article principal: Espasa

N'hi ha quatre de més importants:

Les falcates i les espases rectes ibèriques.[8]

Les espases de Damasc (Acer de Damasc)

Les espases de Toledo, segons els sistema valencià (no pas superiors a les de Saragossa, València, Mallorca o Barcelona).[9][10][11]

Les katanes japoneses.

Dades cronològiques

Punyal i beina de la necròpolis de Prosnes (Marne), cultura de La Tène antiga, ca. 475-450 a. C.

La professió d'espaser està molt relacionada amb les armes que fabricava. En època medieval els espasers feien espases, llances i dagues. Posteriorment els daguers i llancers es varen segregar del gremi dels espasers. Aquesta cronologia presenta moltes dades sobre les espases i només algunes sobre l'ofici. La presència de les primeres ajuda

a entendre millor els detalls de la professió.

Èpoques primitives

c.230 aC. Filó de Bizanci, en el seu tractat *Belopoeica* (artilleria), comenta la flexibilitat de les espases dels celtes i dels ibers a Hispania.[12][13] Un comportament elàstic, com el d'una molla, implicaria contingut d'acer trempat en les espases esmentades.[14][15][16][17]

Època medieval i posteriors

En l'època medieval els espasers de cada contrada recullen les tradicions antigues i s'organitzen en gremis. A Barcelona, a València i a Saragossa hi havia tradició siderúrgica (amb ferro i acer fabricat a les fargues) i de fabricació d'espases de qualitat des d'èpoques preromanes.

966. Ambaixada de Borrell II a Al-Hàkam II. Obsequi de 100 espases "franques", molt famoses i temudes.[18]

1100. L'espasa de Godefroy de Bouillon era famosa. Es guardava al temple del Sant Sepulcre.[19]

1233. Jaume I esmenta l'espasa anomenada Tisó (forjada a Montsó) en el setge de Borriana.[20][21]

1248. Espasa Lobera del rei Ferran III de Castella.[22]

1274. Espasa del cavaller en Soler de Vilardell (Espasa de Vilardell). Una espasa considerada màgica, "de virtut" o "constil·lada". Les seves qualitats de tall indiquen un procés de fabricació molt reeixit.[23]

1321. Espasers esmentats a Pisa. "...li homini dell' arte delli spatari..." [24]

1323-1325. Ordinacions dels ferrers de Barcelona.[25]

"Que tot farrer haje a ffer los ferres de les llances ben acerats"

"Item que tot farrer qui faça spases, farrers de lança, de darts e de passadors, los hajan a fer ben acerats e ab llur senyal"

1370. Testament de Pere el Cerimoniós. Esmenta l'Espasa de Sant Martí i l'espasa de Vilardell. També les espases Tisó, Triveta, Clareta i Cistall.[26]

1390. Tres espasers registrats a Barcelona.[27][28]

1392. Ibn Hudhayl, en la seva obra "*Gala de caballeros y blasón de paladines*", esmenta dues menes d'espases de qualitat: les d'acer indi i les dels francs (catalans). Aquestes darreres amb qualitats excepcionals i suposadament forjades per genis.[29]

1404. Segons testimoni de Ruy González de Clavijo els artesans esclaus de Tamerlà, a Samarcanda, no sabien fabricar espases ben trempades.[30]

«

(Tamerlà)... é fizo traer ante sí todas las armas que aquellos sus captivos avian labrado desde que él partiera de la ciudad ; entre las quales armas troxieron tres mil pares de fojas guarnidas en tapete colorado, bien fechas, salvo que las non facen fuertes, nin las saben templar el fierro.

»

— (Tamerlà) va fer portar davant seu totes armes que els captius havien obrat des que va partir de la ciutat (Samarcanda); li varen dur tres mil parells de fulles (d'espasa) guarnides de teixit vermell; ben fetes llevat que no les saben fer fortes, ni trempar el ferro., Ambaixada de González Clavijo

1425. Els espasers de València demanaren confirmació de les seves ordinacions, copiades de les dels espasers de Barcelona.

...Item. Senyor los dits privilegis, capítols e ordinacions vees(?) plaurets a Déu a justícia (e) egualtat car axí son stats obtenguts per la spaseria de ciutat vostra de Barchinonae per vos atorgats (a) aquella segons han pres los prohombres de la spaseria de la dita vostra ciutat de Valencia...1425...Alfonsi Dei gratia Regis Aragonum, Sicilie, Valencie, Majoricam, Sardinie et ...[31]

Examen dels aspirants a mestres espasers:

Havien de presentar "4 fulles d'espases e recapte per a guarniment de aquelles. Ço és la una fulla de dues mans la qual haie a guarnir vermella. E l'altra fulla sia de una mà la qual haie a esser guarnida mitadada de dues colors. E l'altra de una mà que sia buydada e guarnida tota negra. E la quarta ço és un estoch d'armes tot blanch los quals guarniments se vien(?) e haien a fer per lo volent usa(n)t de la dita spaseria dins la casa e habitació de un dels dits diputats..."

1433. Barcelona. En el "Llibre dels consells" del gremi d'espasers s'indica la manera de trempar les fulles de les espases.[32]

En el foli f_099r i altres del "Llibre gremial dels espasers" es parla de "confrare ho confraressa". Aparentment una dona podia pertànyer a la confraria dels espasers. Potser només com a esposa o viuda d'un espaser.[33]

1493. En el segon viatge de Cristòfol Colom a Amèrica, hi viatjava un espaser de Barcelona: Anton de Barcelona.[34]

1547. Llargària de les espases reglamentada a Aragó, València i Catalunya.[35]

1514. Espasa del rei Henry IV, amb fulla de Toledo signada : "DE.SILBESTRE. NIETO.EN.TOLED0.ANNO 1514".[36]

1522. Espasa d'Ignasi de Loiola ofrenada a la Mare de Déu de Montserrat. La fulla era de Toledo i estava marcada G.O.N.Ç.A.L.O S.I.M.O.N E.N T.

1567. Paris. Estatuts dels "Maîtres Joüeurs & Escrimeurs d'épée".[37]

1570. Entre els espasers de Toledo, Antonio Sahagún "el Viejo" és el més antic dels enregistrats.[38]

«

Segun práctica establecida en la ciudad imperial, los maestros espaderos para ejercer su profesion se matriculaban en el registro del ayuntamiento, donde constaban asimismo las marcas de que cada cual hacia uso para distinguir los productos de su industria; y el mas antiguo de dichos espaderos que aparece inscrito en el registro, es Alonso Sahagun el viejo, que vivia por los años de 1570, y sus espadas marcadas con una S y una corona dentro de un escudo particular, son objeto de grande estima en todas las armerías de Europa.

»

— Memoria sobre la teoria y fabricación del acero en general, y de su aplicación a las armas blancas. Claudio del Fraxno y Palacio.

1761."Fábrica de armas blancas de Toledo", creada per decret de Carles III d'Espanya. La va organitzar i dirigir el mestre espaser valencià Lluís Calisto, contractat expressament i que va contractar altres espasers valencians.[39]

Vegeu també

Història de l'espasa

- Anar? Bolòs, Jordi: Diccionari de la Catalunya medieval (ss. VI-XV). Edicions 62, Col·lecció El Cangur / Diccionaris, núm. 284. Barcelona, abril 2000. ISBN 84-297-4706-0, plana 115.
- Anar? Jaume Vallcorba i Rocosa; Jaume Vallcorba Obra gramatical i lingüística completa. L'Abadia de Montserrat, 2010, p. 395–. ISBN 978-84-9883-282-2.
- Anar? Lluís Virós i Pujolà. LA INDUSTRIA TEXTIL: ACTES DE LES V JORNADES D'ARQUEOLOGIA INDUSTRIAL D. Marcombo, 2002, p. 187–. ISBN 84-267-1332-7.
- Anar? Gill's scientific, technological and microscopic repository. Gill's technological [afterw.] Gill's scientific, technological & microscopic repository; or, Discoveries and improvements in the useful arts, a continuation of his Technical repository, by T. Gill, 1829, p. 97–.
- Anar? Eduardo de Mariátegui. Crónica de la provincia de Toledo. Editorial MAXTOR, 8 juliol 2004, p. 109–. ISBN 978-84-9761-115-2.
- Anar? Semanario Pintoresco Español, 1849, p. 130–.
- Anar? Eugene Schuyler. Turkistan, 1876, p. 178–.
- Anar? Estudi sobre l'origen de la falcata.(en castellà)
- Anar? Charles Mills. The history of chivalry; or, Knighthood and its times. Lea and Blanchard, 1844, p. 34– [Consulta: 26 abril 2011].
- Anar? Enrique de Leguina. Glosario de voces de armería. F. Rodríguez, 1812, p. 362– [Consulta: 26 abril 2011].
- Anar? Librería Española. Diccionario de artes y manufacturas, de agricultura, de minas, etc: A. en la Librería Española, 1856, p. 2–.
- Anar? Courtney Roby. Technical Ekphrasis in Greek and Roman Science and Literature. Cambridge University Press, 24 febrer 2016, p. 261–. ISBN 978-1-107-07730-0.
- Anar? Terence Wise; Richard Hook. Armies of the Carthaginian Wars, 265-146 BC. Osprey Publishing, 25 març 1982, p. 20–. ISBN 9780850454307 [Consulta: 23 abril 2011].
- Anar? Alfred S. Bradford. With Arrow, Sword, and Spear: A History of Warfare in the Ancient World. Greenwood Publishing Group, 2001, p. 181–. ISBN 978-0-275-95259-4.
- Anar? Peter E. Knox; J. C. McKeown The Oxford Anthology of Roman Literature. Oxford University Press, 31 octubre 2013, p. 160–. ISBN 978-0-19-991072-4.
- Anar? Nic Fields. Lake Trasimene 217 BC: Ambush and annihilation of a Roman army. Bloomsbury Publishing, 26 gener 2017, p. 24–. ISBN 978-1-4728-1633-7.
- Anar? Revue archéologique. Ernest Leroux., 1864, p. 348–.
- Anar? Marta Sancho i Planas. Homes, fargues, ferro i foc: arqueología i documentació per a l'estudi de la producció de ferro en època medieval : les fargues dels segles IX-XIII al sud del Pirineu català. Marcombo, 1999, p. 49–. ISBN 9788426712219.
- Anar? Jacques Albin S. Collin de Plancy; Godfrey (of Bouillon.) Godefroid de Bouillon, chroniques et légendes, 1095-1180, 1842, p. 460–.
- Anar? Ferran Soldevila; Jordi Bruguera & Maria Teresa Ferrer i Mallol. Les quatre grans cròniques: Llibre dels feits del rei En Jaume. Institut d'Estudis Catalans, 2007, p. 258–. ISBN 9788472839014.
- Anar? Joaquim Miret i Sans; Maria Teresa Ferrer i Mallol. Itinerari de Jaume I "el Conqueridor". Institut d'Estudis Catalans, 2004, p. 104–. ISBN 9788472837515 [Consulta: 26 abril 2011].
- Anar? Sociedad Española de Excursiones. Boletín de la Sociedad Española de Excursiones. Sociedad Española de Excursiones., 1942.
- Anar? Johan I D'Arago. Institut d'Estudis Catalans, p. 380–. GGKEY:8CXSF5T5A0D.
- Anar? Statuti inediti della città di Pisa dal XII al XIV secolo raccolti ed illustrati per cura di Francesco Bonaini. Nieuwsseux, 1857, p. 183–.
- Anar? MARTI DE RIQUER MORERA. L'arnès del cavaller: armes i armadures catalanes medievals. RBA Libros, 1968. ISBN 978-84-8264-184-3 Pàgina 208.
- Anar? Historia de los condes de Urgel ... Tomo II. Monfort, 1853, p. 106–.
- Anar? Memorias historicas sobre la marina comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona publicadas por disposicion y a expensas de la Real Junta y Consulado de Comercio de la misma ciudad. Y dispuestas por D. Antonio de Capmany y de Montpalau..., 1779, p. 2–.
- Anar? Víctor Balaguer. Història de Catalunya y de la Corona de Aragon. Librería de Salvador Manero, 1861, p. 801–.
- Anar? ?Al? ibn ?Abd al-Ra?m?n Ibn Hudhayl. Gala de caballeros, blasón de paladines. Editora Nacional, 1977. ISBN 9788427604087.Pàg. 185
- Anar? Colección de las crónicas y memorias de los reyes de Castilla: Crónica de Don Pedro Niño. En la imprenta de A. de Sancha, 1782, p. 1–.
- Anar? Manuscritos (Capítulos y privilegios del Gremi dels Armers de la ciudad de Valencia) (1462-1518) - Gremi dels Armers (Valencia). Capítulos referidos a los oficios de "armers, cuyracers, sellers, speroners, llancers, spasers, lloriguers i brodadors"

Anar? Antonio Capmany y de Montpalau; Real Junta y Consulado de Comercio de Barcelona. Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona En la Imprenta de Sancha, 1779, p. 2—.

Anar? Llibre gremial dels espasers, 1433-1713 (Manuscrit)

Anar? Boletín de la Real Academia de la Historia. TOMO CCV. NUMERO III. AÑO 2008. Real Academia de la Historia, p. 440—. GGKEY:NYFWZ7199PW.

Anar? Mercurio de España. Imprenta Real, 1826, p. 177—.

Anar? Dumersan (M., Théophile Marion); Théophile Marion Dumersan Histoire du cabinet des médailles, antiques et pierres gravées: avec une notice sur la Bibliothèque Royale, et une description des objets exposés dans cet établissement. chez l'auteur, 1838, p. 5—.

Anar? Wilhelm Blanchard. Compilation chronologique contenant un recueil en abrégé des ordonnances ... des rois de France, qui concernent la justice, la Police ..., 1715, p. 929—.

Anar? Claudio del Fraxno y Palacio. Memoria sobre la teoría y fabricación del acero en general, y de su aplicación a las armas blancas: para servir de testo en la enseñanza de los caballeros cadetes del arma. Imprenta de D. Eduardo Baeza, 1850, p. 120—.

Anar? José Amador de los Ríos. Toledo pintoresca, o descripción de sus más célebres monumentos. Editorial MAXTOR, 1845, p. 209—. ISBN 9788497613071.

Vegeu també

Cronologia de les espases i altres armes de tall
Trompa d'aigua
Farga catalana